

## บนเส้นทางพัฒนา... บ้านมั่นคง “ไทย – มุสลิม สามัคคี”

พิมพ์ครั้งที่ 1	สิงหาคม 2560
จำนวน	1,000 เล่ม
ที่ปรึกษา	ธนัช นฤพรพงศ์ สมล ยางสูง ชญาดา สิงห์ปี
ผู้เขียน	เรวดี อุลิต ประพัฒน์ แซ่ฉั่ว
ออกแบบปก	ปิยะกานต์ วงศ์ใหญ่
จัดรูปเล่ม	เรวดี อุลิต
จัดพิมพ์โดย	สำนักบ้านมั่นคง และ ศปก.ปทุมธานีโมเดล สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ถนนนวมินทร์ แขวงคลองจั่น เขตบางกะปิ กรุงเทพฯ 10240 โทร. 02 – 378 – 8321 <a href="http://www.codi.or.th">www.codi.or.th</a>
พิมพ์ที่	สมายด์ พรินต์ติ้ง

## สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	2
ปทุมธานีโมเดล : การแก้ไขปัญหามุสลิมชุกฉ่ำริมคลองหนึ่ง	3
จากชุมชนแก้วนิมิตรสู่สหกรณ์บ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี จำกัด	8
ก่อนที่จะมาเป็นบ้านมั่นคงชุมชนไทย มุสลิม สามัคคี	11
กระบวนการพัฒนาที่อยู่อาศัยบ้านมั่นคง “ไทย มุสลิม สามัคคี”	15
ภาคร่วมพัฒนา: บทบาทและการสร้างความร่วมมือ	26
บ้านหลังใหม่ของพี่หนึ่งและบังเซน	27
เรื่องเล่า... เรื่องราวดีๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากที่ร่วมกันทำบ้านมั่นคง	32
อุปสรรค/ปัญหาข้อติดขัดและแนวทางการแก้ไข	36
ข้อค้นพบ	37
ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ	38
ผู้ให้ข้อมูล	40



สำหรับพื้นที่คลองหนึ่ง จังหวัดปทุมธานี ดำเนินการภายใต้โครงการ “ปทุมธานีโมเดล” ตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาชุมชนแออัดรुकูล้ำน้ำสาธารณะในจังหวัดปทุมธานี และเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม โดยเฉพาะบริเวณคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง ซึ่งมีชาวบ้านปลูกบ้านเรือนรुकูล้ำน้ำคลองมานานหลายสิบปี โดยมอบหมายให้สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช. และหน่วยงานในท้องถิ่นร่วมกันขับเคลื่อนงาน เพื่อรองรับประชาชนที่ต้องรื้อย้ายบ้านเรือนออกจากริมคลองหนึ่ง



ปทุมธานีโมเดล เป็นโครงการที่เกิดจากความร่วมมือของหลายฝ่าย ไม่ใช่เฉพาะ พอช. และหน่วยงานในท้องถิ่น แต่รวมถึงหน่วยงานรัฐ กลุ่ม/องค์กร ในและนอกจังหวัด อาทิ เทศบาลเมืองท่าโขลง เทศบาลเมืองคลองหลวง สำนักงานจังหวัดปทุมธานี องค์การบริหารส่วนจังหวัดปทุมธานี ที่ดินจังหวัดปทุมธานี และหน่วยงานภาคี ประกอบด้วย กรมชลประทาน กรมเจ้าท่า สำนักงานสภรณ์จังหวัดปทุมธานี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทหารตำรวจ ตลอดจนสหพันธ์พัฒนาองค์กรชุมชนคนจนเมืองแห่งชาติ (สอช.) ร่วมกันจัดทำโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยให้แก่ผู้มีรายได้น้อย เพื่อรองรับ

นโยบายการแก้ไขปัญหาการบุกรุกคลอง ตามมาตรการจัดระเบียบชุมชนแออัดที่อาศัยริวกล้าคลอง และรองรับการระบายน้ำ โดยการย้ายผู้บุกรุกพื้นที่ริมคลองหนึ่ง ทั้ง 16 ชุมชนในเขตเทศบาลเมืองท่าโขลงและเทศบาลเมืองคลองหลวงไปยังพื้นที่แห่งใหม่

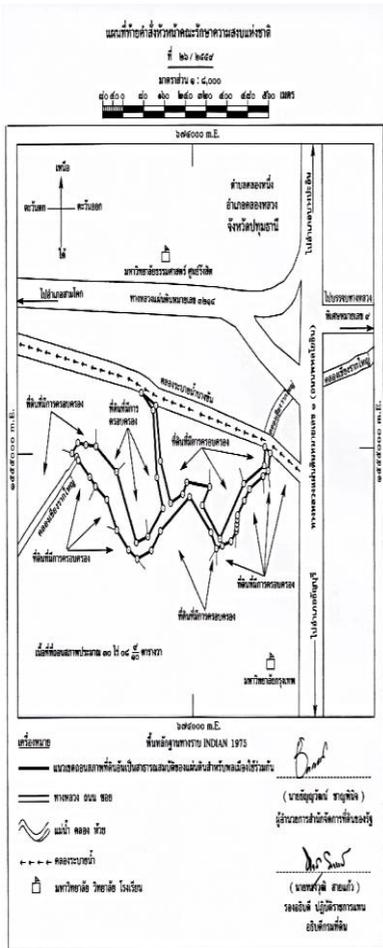


ในเชิงปฏิบัติ พอช. ได้จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการที่อยู่อาศัยปทุมธานี โมเดล (ศปก.ทปม.) ขึ้น เพื่อดำเนินการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการแก้ปัญหา และจัดสร้างบ้านมั่นคงรองรับชาวบ้านริมคลองในจังหวัดปทุมธานี จำนวน 16 ชุมชน รวม 1,084 ครัวเรือน โดย ศปก.ทปม. มีแผนรองรับเรื่องที่อยู่อาศัยของชาวบ้านที่รูกล้าลำคลอง 4 แนวทาง คือ

แนวทางที่ 1 จัดทำโครงการบ้านมั่นคงในที่ดินราชพัสดุบริเวณคลองเชียงรากใหญ่ พื้นที่ 30 ไร่ ปัจจุบันอยู่ระหว่างการปรับพื้นที่ และจะเริ่มก่อสร้างเฟสแรกในเดือนกันยายนที่จะถึงนี้ เบื้องต้นมีผู้ได้รับผลกระทบเข้าร่วม 289 ครัวเรือน

แนวทางที่ 2 พัฒนาที่อยู่อาศัยในที่ดินเดิม (บริเวณพื้นที่ 30 ไร่) รวม 65 ครัวเรือน

แนวทางที่ 3 จัดซื้อที่ดินแปลงใหม่จากเอกชนเพื่อสร้างบ้านรองรับผู้ได้รับผลกระทบ จำนวน 129 หลัง เช่น ชุมชนแก้วนิมิตร ซื่อที่ดินเนื้อที่ 5 ไร่เศษ รองรับ 98 หลัง 100 ครั้วเรือน (มี 2 หลังที่อยู่รวมกัน 2 ครอบครัว)



ปัจจุบันก่อสร้างแล้วเสร็จทั้ง 98 หลัง  
แนวทางที่ 4 เข้าหรือซื้ออาคารในโครงการที่มีอยู่แล้ว เช่น บ้านเอื้ออาทร เป็นต้น

สำหรับแนวทางที่ 1 โครงการปทุมธานีโมเดลในพื้นที่ 30 ไร่ ตั้งอยู่ตรงข้ามมหาวิทยาลัย ธรรมศาสตร์รังสิต ได้รับสัญญาเช่าจากกรมธนารักษ์เมื่อเดือนกันยายน 2559 ระยะเวลา 30 ปี โดยชาวบ้านได้ร่วมกันจัดตั้งสหกรณ์เคหสถานปทุมธานีโมเดลจำกัดขึ้นมา มีผู้เข้าร่วมโครงการจาก 13 ชุมชน รวม 289 ครั้วเรือน ซึ่งจะดำเนินการก่อสร้างบ้านเฟสแรกจำนวน 196 หลัง แต่ละครั้วเรือนที่เข้าร่วมต้องออมทรัพย์เพื่อเป็นทุนในการสร้างบ้านอย่างน้อยเดือนละ 600 บาท ณ เดือนกรกฎาคม 2560 มีเงินออมประมาณ 4 ล้านบาท สำหรับแบบบ้านมีลักษณะเป็นอาคารสูง 2 - 3 ชั้น เนื้อที่ 26

ตร.ม. 30 ตร.ม. และ 45 ตร.ม. ตามขนาดของครอบครัว นอกจากนี้ภายในพื้นที่ยังจะมีการสร้างศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ เด็กอ่อน คนพิการ พื้นที่ค้าขายในชุมชน เพื่อให้สมาชิกมีรายได้ รวมทั้งสวนหย่อมเพื่อเป็นที่พักผ่อน

เดิมพื้นที่แห่งนี้เป็นที่สาธารณะที่พลเมืองใช้ประโยชน์ร่วมกัน โดย คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ใช้อำนาจตามมาตรา 44 ประกาศให้ พื้นที่ดังกล่าวเป็นที่ดินราชพัสดุ (กรมธนารักษ์ดูแล) เมื่อวันที่ 10 มิถุนายน 2559 เพื่อนำมาพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนที่จะต้องรื้อย้าย บ้านเรือนออกจากพื้นที่คลองหนึ่ง ตั้งแต่ช่วงเดือนเมษายน 2560 ที่ผ่านมา จังหวัดปทุมธานีได้ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำการรื้อย้ายบ้านเรือนออกจากคลองหนึ่งไปแล้วมากกว่า 100 หลัง (ส่วนใหญ่เป็นห้องเช่า)

การดำเนินการโครงการปทุมธานีโมเดลมีความชัดเจนใน 2 แนวทาง คือ แนวทางที่ 1 และแนวทางที่ 3 ดังที่ได้กล่าวมา ซึ่งโครงการที่มีความคืบหน้าและเห็นผลชัดเจนที่สุด คือ การแก้ไขปัญหาโดยโครงการบ้านมั่นคงในชุมชนแก้วนิมิตร ที่ดำเนินการโดยสหกรณ์บ้านมั่นคงไทยมุสลิม สามัคคี จำกัด ปัจจุบันก่อสร้างบ้านเสร็จแล้ว ทำให้มีเรื่องราว บทเรียน ประสบการณ์ในด้านต่างๆ จากกระบวนการพัฒนาที่อยู่อาศัย สู่การพัฒนา ความสัมพันธ์ของผู้คนในชุมชน และการพัฒนาความคิด วิสัยทัศน์ของผู้นำ และสมาชิก ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สามารถเป็นต้นแบบให้กับพื้นที่อื่นในการ พัฒนาและยกระดับชุมชน สังคม ในโครงการบ้านมั่นคงอื่นๆ ต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ศปก.ปทม. และสำนักบ้านมั่นคง จึงได้เลือกถอดความรู้ ประสบการณ์ และบทเรียนจากการทำโครงการบ้านมั่นคงไทย มุสลิม สามัคคี ซึ่งเป็นชุมชนตัวอย่างที่ผู้ได้รับผลกระทบให้ความร่วมมือกับภาครัฐ ในการจัดระเบียบชุมชนที่ปลูกสร้างบ้านเรือนรุกล้ำลำคลอง ซึ่งถือว่าเป็น การคืนคลองให้แก่สาธารณะ ทำให้การระบายน้ำคลองตัว ขณะเดียวกันยัง จะมีที่อยู่อาศัยใหม่เป็นของตนเองอย่างมั่นคงถาวรและปลอดภัย ด้วย สิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นพื้นที่ต้นแบบของปทุมธานีโมเดลสำหรับเผยแพร่ขยาย การเรียนรู้เพื่อเป็นประโยชน์แก่ชุมชนอื่นๆ และสู่สาธารณะต่อไป

## จากชุมชนแก้วนิมิตร สู่อุศรัณณ์บ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี จำกัด



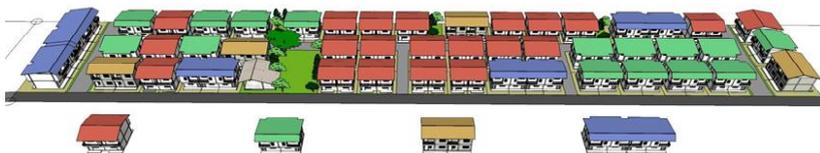
แก้วนิมิตร เป็นชุมชนมุสลิมที่อยู่ในที่แห่งนี้มาประมาณ 150 ปี ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป ต่อมาได้มีผู้คนย้ายเข้ามาตั้งหลักปักฐานในพื้นที่มากขึ้น เมื่อรวมกับครอบครัวขยาย ทำให้มีประชากรหนาแน่น ประกอบกับที่ดินของชุมชนมีจำกัด จึงได้มีการก่อสร้างบ้านล้าลงไปแนวคลอง เมื่อมีนโยบายการแก้ไขปัญหาบุกรุกพื้นที่คลองหนึ่ง ชุมชนแก้วนิมิตร จึงเป็นหนึ่งในชุมชนเป้าหมายที่จะต้องรื้อบ้านเรือนที่รุกล้ำออก

ผู้ได้รับผลกระทบที่เป็นชาวมุสลิมชุมชนแก้วนิมิตรในหมู่ 3 หมู่ 4 และหมู่ 5 จำนวน 169 ครัวเรือน ต่างยินยอมที่จะรื้อบ้านออกตามนโยบายของรัฐ เพื่อคืนคลองสู่สาธารณะ อีกทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตในทุกๆ ด้าน อันสอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการน้ำของรัฐบาล ตามแนวทางโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยปทุมธานีโมเดล แต่สิ่งที่ชาวมุสลิมเหล่านี้ต้องการมากที่สุด คือ การจัดซื้อที่ดินในละแวกที่อยู่อาศัยเดิม เนื่องจากใกล้มัสยิดอันเป็นสถานที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมทางศาสนา และการศึกษาของบุตรหลาน จึงเป็นที่มาของการรวมกลุ่มจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อที่อยู่อาศัย

ขึ้นเมื่อปี 2558 และได้จัดตั้งเป็นสหกรณ์บ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี จำกัด ในเวลาต่อมา

สหกรณ์บ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี จำกัด เป็นอีกหนึ่งสหกรณ์ที่ ดำเนินตามแนวทางโครงการพัฒนาที่อยู่อาศัยปทุมธานีโมเดล ปัจจุบันมี สมาชิก จำนวน 100 ครั้วเรือน จากกลุ่มเป้าหมาย ทั้งหมด 169 ครั้วเรือน โดยมีการออกแบบที่อยู่อาศัยให้แก่ชุมชนในที่ดินใหม่ โดยสหกรณ์ได้ซื้อที่ดิน เอกชนขนาด 5 ไร่ 42 ตารางวา ราคา 12,762,500 บาท ซึ่งอยู่ห่างจาก ชุมชนเดิมประมาณ 5 กิโลเมตร สามารถจัดผังรองรับที่อยู่อาศัยได้จำนวน 98 แปลง 100 ครั้วเรือน

### ผังแสดงแบบบ้านในโครงการ



บ้านแฝด 2 ชั้นขนาด 4x7เมตร    บ้านแฝด 2 ชั้นขนาด 4.5x7เมตร    บ้านแฝด 2 ชั้นขนาด 5.5x7เมตร    บ้านแถว 2 ชั้นขนาด 4.5x7เมตร

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชนได้สนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาที่อยู่อาศัย รวม 42,663,713 บาท แยกเป็นงบพัฒนาระบบสาธารณูปโภค 5 ล้านบาท งบอุดหนุนที่อยู่อาศัย 2.5 ล้านบาท งบบริหารจัดการ 125,000 บาท และสินเชื่อที่อยู่อาศัยและที่ดิน 35,038,713 บาท

สำหรับแบบบ้านมี 2 แบบ 4 ขนาด คือ บ้านแฝด 2 ชั้น มี 3 ขนาด คือ ขนาด 4 x 7 เมตร ราคา 284,076 บาท ขนาด 4.5 x 7 เมตร ราคา 286,633 บาท ขนาด 5.5 x 7 เมตร ราคา 322,696 บาท และบ้านแถว 2 ชั้น ขนาด 4.5 x 7 เมตร ราคา 290,646 บาท ระยะเวลาผ่อนส่งกับ พอช. 15 ปี อัตราผ่อนส่งประมาณเดือนละ 3,200 – 3,700 บาท



สหกรณ์ได้ดำเนินการก่อสร้างบ้านเฟสแรก จำนวน 28 หลัง โดยเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2559 ได้จัดพิธีลงเสาเอก โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พลตำรวจเอกอดุลย์ แสงสิงห์แก้ว) เป็นประธานในพิธี มีข้าราชการในกระทรวง และหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัด พร้อมหน่วยงานภาคีร่วมเป็นสักขีพยาน และเริ่มต้นก่อสร้างบ้านเฟส 2 จำนวน 70 หลัง ในเดือนพฤศจิกายนปีเดียวกัน ซึ่งก่อสร้างบ้านได้แล้วเสร็จหมดทั้ง 98 หลัง ในช่วงกลางเดือนสิงหาคม 2560 รวมระยะเวลาในการก่อสร้าง 12 เดือน สมาชิกเริ่มเข้าอยู่อาศัยเป็นหลังแรกเมื่อปลายเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา

## ก่อนที่จะมาเป็นบ้านมั่นคงไทย – มุสลิม สามัคคี

คลองหนึ่งเมื่อ 20 – 30 ปีก่อน

เมื่อ 20 – 30 ปีก่อน คลองหนึ่งถูกใช้เป็นที่ประกอบอาชีพของ บรรดาพ่อค้าแม่ค้าเรือเร่ เป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำ แหล่งน้ำอุปโภค บริโภคและยังเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมของผู้คนและเด็กๆ ที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ริม คลอง คำบอกเล่าของคนรุ่นปลาย 30 ต้น 40 และ 50 ปีปลายๆ ถึงคลอง น้ำ และวิถีของคนริมคลองสมัยนั้นว่า

“เมื่อก่อน เราสามารถว่ายน้ำข้ามคลองได้ มีเรือขายหอย ปลาหู ขายไอติม เหมือนตลาดน้ำเลย กว้างเตี้ยวเรือ เขาล่องมาขายของ บรรดาของ มาเยอะๆ เด็กเล่นน้ำ น้ำสะอาดมาก ยังว่ายน้ำเป็นเพราะคลอง”

“แต่ก่อนน้ำใสมาก ต่อบันไดลงมาในคลอง ซักผ้า อาบน้ำ”

“ย้ายมาอยู่ที่นี้อายุ 5 ขวบ ปัจจุบันอายุ 40 ปี จำได้ว่าตอนนั้นน้ำ ในคลองใสมาก อาบได้ กินได้”

ในช่วงนั้นยังปลูกบ้านอยู่ริมคลองไม่มากนัก และไม่ได้ปลูกลำลงมา ในคลองเหมือนปัจจุบัน น้ำในคลองจึงยังใสสะอาดจนสามารถดื่มกินได้

**โรงเนื้อ โรงไก่ โรงงานอุตสาหกรรม : น้ำในคลองเปลี่ยนสี**

ในช่วง 20 ปี ให้หลัง คนกลุ่มเดิมที่อยู่ในชุมชนเป็นชาวมุสลิม ประกอบอาชีพขายเนื้อกันมาก จนเรียกกันว่าเป็น “ดงทำเนื้อ” “ย่านนี้เป็น ดงทำเนื้อ โรงเชือดเนื้อ ขายเนื้อ”

โรงฆ่าสัตว์หรือที่ชาวมุสลิมเรียกกันว่า “โรงเนื้อ” มักตั้งอยู่ริมคลอง เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คลองเริ่มเปลี่ยนไป จากการปล่อยของเสียลงคลอง “เมื่อก่อนมีโรงเนื้ออยู่ชายคลอง เขาก็เอาเลือดทิ้งในคลอง ตอนหลังเขาเลย ย้ายโรงเนื้อไปไว้ในฝั่งซอยหมด เพราะเขาเห็นว่าทิ้งขี้วัว ขี้ควาย น้ำเลือดลง คลอง จนคลองตื้นเขิน”

โรงเนื้อไม่ได้เป็นปัญหาหลักที่ทำให้น้ำเน่าเสีย แต่สาเหตุหลักมาจาก โรงงานโรงงานอุตสาหกรรม ประกอบกับการก่อตั้งตลาดไทซึ่งอยู่ในบริเวณ

ใกล้เคียงชุมชน ทำให้มีผู้คนหลังไหลเข้ามาทำมาหากินและตั้งรกรากในพื้นที่เพิ่มมากขึ้น จนเกิดเป็นชุมชนแออัด คลองจึงถูกรุกล้ำและน้ำเริ่มเน่าเสีย

“เริ่มแน่นแออัดประมาณ 20 ปี น้ำเสียนี่ราวดๆ นั้น เริ่มตอนมีโรงงานไก่ เมื่อประมาณ 20 ปีมาแล้วที่น้ำเริ่มเปลี่ยนแปลง ชาวบ้านทิ้งขยะลงคลองก็เป็นส่วนหนึ่ง โรงงานก็ส่วนหนึ่ง เชียงกงมาที่หลังนี้หนักเลย ทำให้ปลาในคลองตายด้วย”

### **การก่อเกิดชุมชนแออัดและรุกล้ำลำคลอง**

จากการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา ศูนย์กระจายสินค้าเข้ามาใกล้ชุมชน ได้พาผู้คนจากต่างถิ่นเข้ามาตั้งหลักแหล่งในพื้นที่ บ้างก็มาตามสายเครือญาติ พื้นที่ว่างริมคลองถูกจับจองเป็นที่ปลูกสร้างบ้านของคนต่างถิ่น และลูกหลานที่เป็นครอบครัวขยายของคนดั้งเดิม จนบนบกไม่มีพื้นที่ว่างจึงต้องสร้างบ้านรูกลงไปในคลอง

ชาวชุมชนที่รูกล้ำลำคลองต่างรู้ตัวดีว่าพวกเขาเป็นผู้บุกรุก เริ่มแรกคิดว่าหากรัฐให้ออกก็จะไป แต่เมื่อนานเข้าไม่มีใครมาไล่จึงมีคนมาปักหลักสร้างบ้านกันมากขึ้น จนทำให้ชุมชนแคว้นมีมิตรกลายเป็นแหล่งแออัดและบุกรุกพื้นที่คลอง

“ย้ายมาตั้งหลักอยู่ริมคลองที่นี่ แล้วพอกับแม่เลยตามมาเมื่อ 35 ปีที่แล้ว แรกๆ เรามาเช่าบ้านอยู่ นานเข้าเห็นว่าริมคลองว่างเราก็ขยับมาปลูกอยู่ริมคลอง พอเรามาปลูกแล้วบ้านอื่นก็มาปลูกตาม เลยกกลายเป็นแออัดตลอดแนว”

“หลังโรงไก่ บ้านยายหวานมาเป็นหลังแรกแล้วป่าก็ตามมา ส่วนคนอื่นมาที่หลัง ว่างตรงไหนก็เต็มตรงนั้น เพราะคิดว่าไม่ไล่แล้วอยู่มา 30 – 40 ปีแล้ว”



### สภาพปัญหาของชุมชน

ปัญหาหลักที่ชาวริมคลองบริเวณชุมชนแก้วนิมิตรเผชิญอยู่ ได้แก่ บ้านเรือนแออัดและทรุดโทรม การอยู่อาศัยแออัด (บ้านหลังเดียวอยู่กันหลายคน) สภาพแวดล้อมไม่ดี น้ำในคลองเน่าเสีย น้ำท่วมบ้านเรือนในช่วงฝนตก ยาเสพติด รายได้และหนี้สิน นอกจากนี้ยังมีปัญหาเร่งด่วนที่ส่งผลกระทบต่อ คือ การรื้อย้ายบ้านเรือนที่รูกล้าออกจากคลอง ที่ดำเนินการภายใต้โครงการ “ปทุมธานีโมเดล” ตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหามลพิษจากน้ำท่วม การรื้อย้ายบ้านเรือนที่รูกล้าลำน้ำสาธารณะในจังหวัดปทุมธานี และเพิ่มประสิทธิภาพในการระบายน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม

### การรับรู้ปัญหา : บุกรุกพื้นที่ริมคลองและการไล่รื้อ

จากคำบอกเล่าของสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการหลายคนต่างบอกว่ารับรู้มาตั้งแต่ต้นแล้วว่าสร้างบ้านในที่ดินรัฐ และพร้อมที่จะย้ายออกเมื่อรัฐต้องการพื้นที่คืนและมีพื้นที่ใหม่รองรับ “รู้อยู่ว่าเป็นที่ดินของกรมชลประทาน” “รู้แต่แรกแล้วว่าบุกรุก แต่มันไม่มีที่ไป” “ที่เรายังไม่ไปเพราะว่ายังไม่มีที่ไป”

## การหาทางออกต่อปัญหาการรุกรานพื้นที่คลองของชาวชุมชน

ข่าวเรื่องการไล่รื้อชุมชนที่รุกรานพื้นที่ริมคลองเริ่มครั้งแรกประมาณ ปี 2535 – 2536 เรื่อยมา แต่แล้วก็เงียบหายไป จนกระทั่งเริ่มเป็นจริงเป็นจังในปี 2558 เมื่อรัฐต้องการพัฒนาพื้นที่ริมคลองตามนโยบายปทุมธานีโมเดล

ช่วงแรกที่มีข่าวการไล่รื้อในปี 2558 ชาวบ้านยังไม่เชื่อว่า จะดำเนินการจริง เนื่องจากมีข่าวลือเกิดขึ้นเป็นระยะๆ มานานแล้วแต่ไม่มีการดำเนินการใดๆ ตามที่ร่ำลือ ชาวบ้านริมคลองจึงไม่ได้สนใจ แต่เมื่อนานเข้า ข่าวการไล่รื้อยังไม่จางหายไป แต่กลับมีความชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ จากการนำเสนอข่าวการรื้อย้ายชุมชนริมคลองลาดพร้าวในกรุงเทพมหานคร และการลงพื้นที่ของชบวน สอช. เจ้าหน้าที่ พอช. หน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดปทุมธานี จนกระทั่งมีหมายศาลมาถึงบ้านจึงเริ่มตื่นตัว ติดตามข้อมูล ข่าวสาร เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงาน หาเพื่อน รวมกลุ่ม เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาาร่วมกัน

“ตอนแรกคิดว่าใครมาพูดอะไรส่งเดช”

“ตอนที่เขาไล่ใหม่ๆ เราก็ไม่สนใจ เพราะคิดว่ามันไม่จริงจัง ก็แค่คุยกันว่าเขาไล่แล้วเราจะไปอยู่ตรงไหนกัน เขาไม่มีหมายศาลไม่มีเอกสารที่จะมาไล่รื้อเราไง”

“เฉยๆ ฟังเขาเล่าต่อๆ กันมา มีหนังสือมาให้ไปประชุมที่เทศบาล มีทั้งหมู่ 3 หมู่ 4 หมู่ 5 ไปฟังเขาที่จะให้เรารื้อออกจากริมคลอง จะทำอย่างไรกันที่นี้ มีกลุ่มหนึ่งที่เคยโดนไล่มาแล้ว เขาก็แนะนำให้ไปตั้งกลุ่มรวมตัวกันให้ได้ แล้วหาผู้นำให้ได้สัก 1 คน ที่จะเป็นตัวตั้งตัวตี เป็นธุระให้กับเราได้ ทั้ง 3 หมู่ ก็เลยรวมตัวกันแลกเปลี่ยนโทรกันว่า จะเอาอย่างไร คุยกันทางโทรศัพท์ แล้วก็นัดมาคุยกันว่า จะเอาอย่างไร จังหวะนั้นมีทาง พอช. เข้ามานัดเวลาให้เราให้คำแนะนำปรึกษาเรื่องการหาที่อยู่อาศัยกับเรา จะหาที่ดินใหม่หรือจะไปอยู่รวมกับเขาที่ปทุมธานีโมเดล มีการมาประชุมกันที่หน้ามัสยิด”

## กระบวนการพัฒนาที่อยู่อาศัย “บ้านมั่นคงไทย มุสลิม สามัคคี”

การก่อสร้างของบ้านมั่นคงไทย มุสลิมสามัคคี หรือชุมชนแก้วนิมิตร เดิม เริ่มมาตั้งแต่ช่วงต้นปี 2558 แล้วเสร็จกลางปี 2560 รวมระยะเวลา 1 ปีเศษ ในการพัฒนาโครงการจนแล้วเสร็จ เกิดเป็นบ้านมั่นคงที่ดำเนินการโดย สหกรณ์ไทย – มุสลิม สามัคคี จำกัด มีกระบวนการสำคัญๆ ดังนี้



### 1. เปิดเวทีประชา พิจารณ์ระดับเมือง คลองหลวง



หลังจากที่จังหวัดปทุมธานีได้รับนโยบายจากรัฐบาลจึงเป็นจุดเริ่มต้นให้มีการเปิดเวทีประชาพิจารณ์ครั้งแรกขึ้น ณ ที่ว่าการอำเภอคลองหลวง โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้รุกร้าริมคลองหนึ่ง ตั้งแต่ชุมชนวัดคุณหญิงส้มจีนจนถึงชุมชนทองแท้ ครอบคลุมพื้นที่เทศบาลคลองหลวง และเทศบาลเมืองท่าโขลง แกนนำเล่าถึงเหตุการณ์ในวันนั้นว่า

“ทางเรารู้ว่าสักวันเขาต้องไล่ เทศบาลส่งหนังสือเชิญเราไปฟัง แล้วมีนักข่าว นักการเมืองมา มีเจ้าหน้าที่ พอช. มาหมดเลยให้คำแนะนำ มีการพูดคุยว่าเขาจะเอาที่ตรงนี้คืนแล้ว อีกร้อยกว่าอยู่กันมานานแล้ว 30 – 40 ปี

เกินก็มี เขาจะเอาที่คืนเรามาหาแนวทาง แล้วเขามีแนวทางว่ามีที่ให้ไปอยู่ เขาบอกตั้งแต่ตอนนั้นแล้วว่าให้มีที่ให้ ตอนนั้น 40 ไร่กว่า เราก็เลยบอกว่าเรา เป็นมุสลิมไปอยู่ตรงนั้นเราลำบากเยอะ เขาเลยมาให้มีการประชุมอีกครั้งที่ ศาลาแก้วนิมิตร”



## 2. สํารวจข้อมูลชุมชน

หลังจากการจัดเวทีประชา พิจารณ์แล้ว เครือข่าย สอช. ใน พื้นที่ จั ง ห ว ัด ป ทุม ธ า นี กรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่ พอช. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องลงพื้นที่ เพื่อสํารวจข้อมูลรายครัวเรือนใน ทุกชุมชนตลอดริมคลองหนึ่ง เพื่อ

สํารวจสภาพปัญหา ผู้เดือดร้อน และความต้องการในการพัฒนาพื้นที่ จาก การสํารวจทำให้ทราบจำนวนผู้เดือดร้อนในระยะแรก 13 ชุมชน 1,060 ครัวเรือน เฉพาะในส่วนของชุมชนแก้วนิมิตรครอบคลุมพื้นที่ ม.3 - ม.5 พบว่ามีจำนวน 169 หลังคาเรือน โดยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม แยกเป็นบ้านตนเอง 140 ครัวเรือน บ้านเช่า 23 ครัวเรือน ครอบครัวขยาย 6 ครัวเรือน/หลังคาเรือน



ปัญหาของชุมชนที่พบในเบื้องต้นจากการสำรวจข้อมูล คือ ไม่นั่นคง ในที่อยู่อาศัย เนื่องจากบุกรุกสร้างบ้านอยู่ในที่ดินรัฐ ที่อยู่อาศัยแออัดและมีสภาพทรุดโทรม สภาพแวดล้อมไม่เหมาะสม และเป็นผู้มีรายได้น้อย มีบางส่วนที่อยู่ห้องเช่ามานานหลายสิบปี

**3. เปิดเวทีทำความเข้าใจ** แก่ผู้เดือดร้อนในชุมชนแก้วนิมิตร เกี่ยวกับแนวทางและการช่วยเหลือของรัฐบาล รวมทั้งความต้องการของผู้



ได้รับผลกระทบในการแก้ไข ปัญหาที่อยู่อาศัย การเปิด เวทีได้ก่อให้เกิดความตื่นตัว แก่ผู้เดือดร้อนพอสมควร การมาของหน่วยงานหลาย ฝ่าย และนโยบาย แนว ทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

เป็นการตอกย้ำว่าคราวนี้รัฐบาลเอาจริง

จากเวทีดังกล่าวชาวชุมชนแก้วนิมิตรพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการรื้อย้ายบ้านออกจากคลอง แต่ไม่ประสงค์ที่จะไปอยู่ในพื้นที่ที่รัฐจัดไว้ให้ (ที่ดินสาธารณะ 30 ไร่ ใกล้กับมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์) แต่ต้องการหา ที่ดินใหม่ใกล้ชุมชนเดิม เนื่องจากผู้เดือดร้อนเกือบทั้งหมดเป็นมุสลิม หาก ย้ายไปยังที่ดินรัฐจัดให้จะไม่สะดวกต่อการเดินทางและการประกอบพิธีกรรม ทางศาสนา

แกนนำเล่าย้อนถึงแนวความคิดในช่วงนั้นว่า “หน่วยงานเทศบาล สท. นักการเมืองมาคุย เราพร้อมที่จะให้ความร่วมมือ ถ้าเราจะหาซื้อที่ดิน เขาก็พร้อมที่จะให้ความสนับสนุน พวกเราไม่มีการต่อต้านอะไรเลย มีแต่ ถ้ามารู้เรื่องเมื่อไร ขอระยะเวลาหน่อย ขอให้บ้านเสร็จก่อน”

“เรามาคิดกันว่าถ้าไปอยู่ที่โน่นเกิดความลำบากแน่นอน วิถีชีวิต  
ค่าใช้จ่าย เราคิดถ่วงถี่เพราะเราเป็นผู้มีรายได้น้อย”

**4. จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์/จัดตั้งสหกรณ์** ภายหลังจากที่ได้ข้อสรุป  
แล้วว่าชาวมุสลิมชุมชนแก้วนิมิตรที่ได้รับผลกระทบจากการย้ายบ้านออก  
จากคลองจะไม่ไปอยู่ในที่ดินแปลงที่รัฐจัดให้ จึงได้มีการรวมตัวกัน เบื้องต้น  
จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อออมเงินสำหรับเป็นทุนในการสร้างบ้านของตัวเอง  
แต่เมื่อต้องกู้เงินจาก พอช. มาซื้อที่ดินและปลูกสร้างบ้าน ซึ่งจำเป็นต้อง  
จัดตั้งเป็นนิติบุคคล จึงตั้งสหกรณ์บ้านมั่นคงไทย – มุสลิม สามัคคี จำกัดขึ้น  
ที่ใช้ชื่อนี้เนื่องจากมีชาวพุทธอยู่ในกลุ่มด้วย 6 ครัวเรือน ในครั้งแรกมี  
ผู้เข้าร่วม 93 ครัวเรือน แต่หลังจากซื้อที่ดินและแบ่งแปลงแล้ว ได้ 98 แปลง  
เพื่อลดภาระค่าที่ดินจึงได้สำรวจข้อมูลผู้เดือดร้อนและรับสมาชิกเพิ่มเติม



**5. พิจารณาและรับรองสิทธิ์ผู้เข้าร่วมโครงการ** จากเดิม  
กลุ่มเป้าหมายผู้เดือดร้อนกลุ่มจากชุมชนแก้วนิมิตรมีทั้งหมด 169 ครัวเรือน  
มีผู้ให้ความสนใจเข้าร่วมโครงการและผ่านการพิจารณาสิทธิ์ตามเกณฑ์กลาง  
โครงการบ้านมั่นคงและเกณฑ์ของชุมชนในช่วงแรก 93 ครัวเรือน โดย 49  
ครัวเรือนเป็นผู้ที่ประสงค์ไม่เข้าร่วมโครงการและมีแนวทางอื่นของตัวเอง

เกณฑ์พิจารณาผู้เข้าร่วมโครงการ ประกอบด้วย (1) บ้านหลังละ 1 สิทธิ (2) บ้านที่อยู่อาศัยมากกว่า 5 คน และแอดให้ใช้สิทธิเพิ่มได้ แต่ไม่เกิน 1 สิทธิ (3) บ้านที่ได้รับสิทธิเพิ่มต้องมีความเป็นครอบครัวที่รับภาระค่าใช้จ่ายได้ โดยไม่ทอดทิ้งพ่อแม่หรือผู้สูงอายุ (4) กรณีบ้านเช่าต้องอาศัยอยู่จริงอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 5 ปี ยกเว้นผู้เช่าที่ย้ายในท้องถิ่นเดียวกัน ควรอาศัยอยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 2 ปี (5) บ้านหลังหนึ่งสามารถรับสิทธิได้เพียงโครงการเดียว

ผู้ที่เข้าร่วมในการพิจารณาสิทธิ ประกอบด้วย ผู้เดือดร้อน คณะกรรมการสหกรณ์ เครือข่าย สอช. เจ้าหน้าที่ พอช. และเจ้าหน้าที่กรมส่งเสริมสหกรณ์ฯ

## 6. จัดหา จัดซื้อที่ดินแปลงใหม่ เพื่อสร้างบ้านใกล้ชุมชนเดิม

เนื่องจากชาวชุมชนเกือบทั้งหมดเป็นมุสลิม ซึ่งต้องประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเป็นกิจวัตร ซึ่งชุมชนเดิมอยู่ใกล้กับมัสยิด แต่พื้นที่รองรับแห่งใหม่ไม่มีมัสยิดอยู่ใกล้ๆ สมาชิกจึงตกลงกันว่าจะหาซื้อที่ดินกันเองที่อยู่ไม่ห่างจากชุมชนเดิมมากนัก

“ไปอยู่ตรงนั้นมันลำบากไม่ว่าจะเป็นเวลาทำบุญหรือละหมาดซึ่งต้องมีตะอิหม่าม ถ้าเขาจะเดินทางไปหาเรามีค่าใช้จ่ายสูง เวลาตายก็ต้องมาฝังที่นี่ มีกุโบว์ แล้วหลักสำคัญคือเรื่องการสอนศาสนา เด็กไปอยู่ที่โน่นไม่มีที่เรียนก็ต้องมาเรียนที่นี่แล้วจะกลับอย่างไร ถ้าอยู่ที่นี้ยังเดินหรือขี่จักรยานกลับ พวกอิสลามด้วยกันก็รู้แล้วว่าเป็นเด็กนักเรียนเขาก็ช่วยกันดู”

“เด็กๆ เรียนสามัญเสร็จจ่ายสามครึ่งก็เรียนศาสนาต่อถึง 2 ทุ่ม หากไปอยู่ที่โน่นการเดินทางลำบาก ถ้าเราหาที่บริเวณนี้ได้มันอยู่ใกล้มัสยิดเด็กก็ไปเรียนได้ ลดค่าใช้จ่าย แต่ถ้าเราไปอยู่ที่ 30 ไร่ค่าใช้จ่ายมันสูง และเป็นตึก มุสลิมเป็นครอบครัวใหญ่ และในแต่ละบ้านมีผู้สูงอายุอยู่บ้านละคนสองคน มีคนพิการ มีเด็ก ถ้าไปอยู่ตึกสูงแบบนั้นลำบากมาก”

“ประเพณี เวลาทำอะไรทำที่สุเหร่า ถ้าเราไปอยู่ที่โน้นเราก็ต้องยกโขยงมาที่นี่ ศาสนาอิสลามเขาให้อยู่รวมกัน และต้องละหมาดทุกวันศุกร์ ต้องมารวมตัวกันทุกวันศุกร์ นี่คือปัจจัยที่เราต้องอาศัยอยู่ใกล้ๆ มัสยิด”

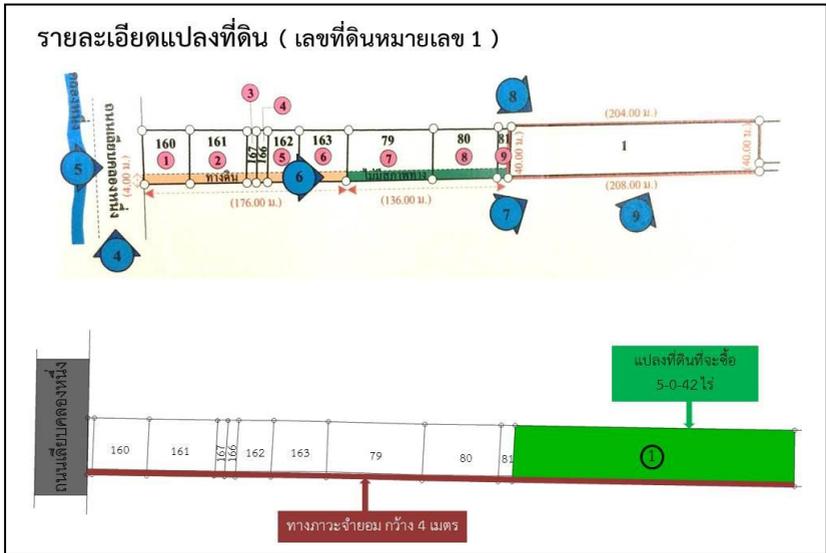
เหตุผลจากคณะกรรมการและสมาชิก ที่ไม่ย้ายไปยังที่ดินที่รัฐจัดให้ ยอมที่จะเป็นหนี้เพิ่มเพื่อซื้อที่ดินปลูกบ้านกันเอง

เมื่อตัดสินใจว่าจะซื้อที่ดินปลูกบ้าน คณะกรรมการและสมาชิกได้ออกตระเวนหาแปลงที่ดินที่มีการประกาศขายตามคำแนะนำของพี่เลี้ยงที่เป็น สอช. “เขาแนะนำว่าถ้าเราจะซื้อที่เองต้องไปสืบหาราคามาหลายๆ ที่ หน่อย เราจะเอาตรงไหน เหตุผลที่เลือกตรงนี้เพราะอะไร ทำไมเราไม่เอาตรงนั้น โดยใช้วงประชุมให้เลือกกันว่าเราจะเอาแปลงไหน”

เบื้องต้นได้เล็งไว้ 3 แปลง ซึ่งแปลงที่ถูกเลือกมีเนื้อที่ 5 ไร่ 42 ตารางวา ราคา 12 ล้านบาท “เราซื้อที่ดินตรงนี้เพราะว่าถูกที่สุด ไร่ละ 2.5 ล้านบาท ขณะที่ที่ดินระแวกนี้ราคาไร่ละ 4 ล้านบาท ที่ดินอีกแปลงให้ราคา 3.7 ล้าน แต่อยู่ไกล ทางเข้าลึก ที่ดินเป็นปากก ถ้าถมดินนี่ถมหายๆ แนนอน เรามองดูแล้วว่าที่ดินตรงนี้ถูกและเป็นที่น่า ซึ่งเป็นดินแข็งหากถมคงหมดเงินไม่มาก และที่สำคัญคืออยู่ใกล้กับชุมชนเดิม เพียงแต่เปลี่ยนจากหมู่ 4 มาเป็นหมู่ 5 แต่ก็ยังใกล้กับมัสยิดเก่า แต่ถ้าให้ไปอยู่ปทุมธานีโมเดิร์นไกลเกินไป”

อย่างไรก็ตาม หลังจากซื้อที่ดินมาแล้วพบว่า ที่ดินแปลงดังกล่าวมีข้อจำกัดค่อนข้างมาก อาทิ

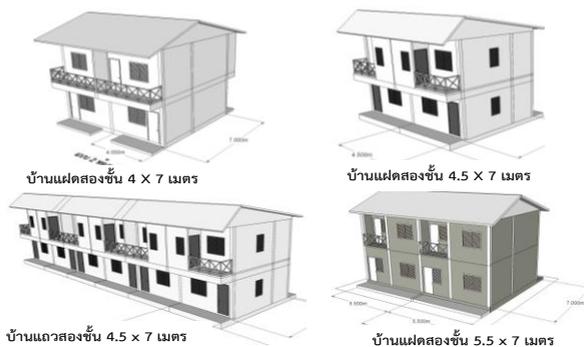
- 1) ต้องผ่านที่ดินเอกชน 7 แปลง ซึ่งต้องเจรจากับเจ้าของทุกแปลง ให้ยกที่ดินบางส่วน (4 x 100 เมตร) เป็นทางเข้าออกได้
- 2) ราคาซื้อสูงกว่าราคาประเมินทำให้สมาชิกต้องสมทบส่วนต่าง
- 3) การขยายเขตระบบสาธารณูปโภคที่ค่อนข้างห่างไกล ต้องจ่ายค่าขยายเขตระบบไฟฟ้าและประปา เป็นจำนวนเงินกว่า 4,000,000 บาท



4) สภาพเดิมของแปลงที่ดินเป็นทุ่งนาจึงต้องมีการถมดินและต้องทำเขื่อนกันดินสไลด์ รวมทั้งในช่วงการถมดินมีฝนตกหนักจึงเป็นอุปสรรคให้การถมดินเป็นไปอย่างล่าช้าและต้องใช้งบประมาณมาก โดยใช้เวลาในการปรับพื้นที่ถึง 2 เดือนเศษ

จากข้อจำกัดใน ข้อที่ 3 และ 4 ทำให้งบประมาณที่ได้รับสนับสนุนจาก พอช. ไม่เพียงพอ

**7. ออกแบบและวางผัง** เนื่องจากชาวชุมชนแก้วนิมิตรส่วนใหญ่เป็นพี่น้องมุสลิม การออกแบบวางผังจึงเป็นอีกกระบวนการที่สำคัญ เน้นการออกแบบอย่างมีส่วนร่วม โดยมีการจัดแบ่งแปลงที่ดินตามความเหมาะสมของขนาดครอบครัวและภาระการชำระค่านของสมาชิก ในส่วนของการออกแบบบ้านเน้นให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตเดิม เช่น มีระเบียงไว้เลี้ยงนกหรือมีที่ล้างเท้าด้านหน้าบ้าน เป็นต้น



แบบบ้าน	ราคาบ้าน /ตรม.	ราคาบ้าน รวม	สมทบ ส่วนต่าง	ใช้สินเชื่อบ้าน	ใช้สินเชื่อกู้ที่ดิน	ใช้สินเชื่อกู้รวม	ภาระต่อเดือน
1.บ้านแฝด 2 ชั้น (4x7)	4,201	284,076	28,702 - 59,743	224,333- 255,374	104,626 - 135,667	360,000	3,217
2.บ้านแฝด 2 ชั้น (4.5x7)	4,586	286,633	41,726 - 52,256	234,377- 244,907	115,093 - 125,623	360,000	3,217
3.บ้านแถว 2 ชั้น (4.5x7)	4509	290,646	24,814- 93,185	197,461- 265,832	94,168- 162,539	360,000	3,217
4.บ้านแฝด 2 ชั้น (5.5x7)	3768	322,696	62,040- 98,714	223,982- 260,656	99,344 - 136,018	360,000- 450,000	3,217- 3,716

เหตุผล หลักคิด และวิธีการในการจัดล๊อคของที่นี่ “ตอนแรก ลูกบ้านกลัวกรรมการจะเลือกล๊อคหน้าๆ เลือกแปลงดีๆ แต่พอถึงเวลาจริง เขาจับฉลากเป็นโชนมาเลย คนที่อยู่บ้านกลุ่มเดียวกันก็มาตั้งกลุ่มย่อย จับกลุ่มกันตรงนี้ 10 คน ตรงนี้ 15 คน ให้ตัวแทนเข้ามาจับฉลากแล้วก็เอามาแบ่งกันเองในกลุ่ม บางกลุ่มเขาก็มี 10 คน ก็มาทำฉลาก 10 ใบจับแบ่งกันอีกที พอได้แล้วจะไปเถียงก็ไม่ได้ต้องเอา ทำแบบนี้รับได้ไหมถ้ารับได้ก็จบ แต่ก็มีบางคนที่เขาไม่ชอบก็ขอเจรจาแลกเปลี่ยนกันได้ ถ้ายอมทั้ง 2 ฝ่ายก็ไม่มีปัญหา อย่างประธานจับได้ท้ายสุด ก็ไปขอเปลี่ยนกับเหรียญก เพราะเขาได้ติดกับสหกรณ์แต่ไม่ชอบคนยุ่มย่ามวุ่นวาย ก็เลยแลกกัน”

#### 8. การอำนวยความสะดวก: เหตุผล ความจำเป็น

ในการใช้สินเชื่อ สมาชิกทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการรับรู้และร่วมคำนวณภาระที่ต้องชำระเงินสินเชื่อคืน พอช. ของแต่ละครอบครัว เพื่อให้สอดคล้องกับรายรับและรายจ่ายในครัวเรือนของตัวเอง



นอกจากราคาค่าก่อสร้างบ้าน ราคาที่ดินที่จะต้องซื้อ สิ้นเชื่อรายบุคคล ภาระการชำระคืนต่อเดือนแล้ว อีกหนึ่งสิ่งสำคัญที่สมาชิกต้องรับทราบร่วมกัน คือ ภาระส่วนต่างที่แต่ละครอบครัวต้องแบกรับ เนื่องจากชุมชนซื้อที่ดินในราคา 12,762,500 บาท ขณะที่ราคาประเมิน 11,231,000 บาท จึงมีราคาส่วนต่างที่สมาชิกต้องร่วมแบกรับ 1,531,500 บาท หรือ 1,087 บาท/ตารางวา เนื่องจาก พอช.ให้สินเชื่อตามราคาประเมิน ซึ่งโดยส่วนใหญ่สมาชิกมีส่วนต่างเฉลี่ย 8,000 - 70,000 บาท/ครัวเรือน

**9. จัดทำข้อมูลและนำเสนอโครงการ** สหกรณ์บ้านมั่นคงไทยมุสลิม สามัคคี จำกัด ได้รับอนุมัติงบประมาณในการพัฒนาโครงการจาก พอช. รวม 40,089,192 บาท แบ่งเป็น งบพัฒนาระบบสาธารณูปโภค 5,000,000 บาท งบอุดหนุนที่อยู่อาศัย 2,500,000 บาท งบบริหารจัดการ 125,000 บาท และสินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัยรวม 32,464,192 บาท โดยเป็นสินเชื่อบ้าน 21,233,192 บาท สินเชื่อที่ดิน 11,231,000 บาท



**10. การก่อสร้างและระบบการสร้างบ้าน** บ้านมั่นคงไทยมุสลิม สามัคคี แบ่งการก่อสร้างบ้านออกเป็น 2 เฟส โดยเฟสที่ 1 จำนวน 28 หลัง ได้ว่าจ้างบริษัทช่างก่อสร้างชุมชนเพื่อการพัฒนาสังคม จำกัด ในการ

ก่อสร้างโดยทำสัญญาจ้างเหมาทั้งค่าแรงและค่าวัสดุ เริ่มก่อสร้างตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2559 เนื่องจากสหกรณ์ฯ ไม่มีช่างชุมชน ระหว่างการก่อสร้างชุมชนจึงได้เข้ามาร่วมเรียนรู้จากการก่อสร้างในเฟสแรก

หลังจากสหกรณ์ได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากการลงมือทำจริงในเฟสที่ 1 แล้ว การก่อสร้างในเฟสที่ 2 จำนวน 70 หลัง สหกรณ์ฯ จึงตัดสินใจที่จะบริหารจัดการวัสดุเอง โดยจ้างผู้รับเหมาในส่วนของค่าแรงเพียงอย่างเดียว เริ่มก่อสร้างในเดือนพฤศจิกายน 2559 แล้วเสร็จในเดือนสิงหาคม 2560



จากการดำเนินการดังกล่าวทำให้ชุมชนได้เรียนรู้เรื่องการบริหารจัดการงานก่อสร้างในโครงการ และได้บทเรียนว่าสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการวัสดุ คือ หากบริหารจัดการได้ดีจะสามารถลดราคาบ้านได้มาก เนื่องจากเวลาจัดซื้อวัสดุนั้นหากซื้อในภาพรวมจะได้ราคาที่ถูกลงกว่าปกติ แต่การจัดการต้องเป็นระบบ มีผู้คุมโกดังเก็บวัสดุ มีทะเบียนการเบิกวัสดุ ผู้คุมหน้างานที่มาจากสมาชิกในชุมชน รวมทั้งจะต้องมีการติดตามการก่อสร้างในทุกสัปดาห์ เพื่อรายงานความคืบหน้าในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องก่อสร้าง การจัดการวัสดุ การเบิกจ่ายงบประมาณ และที่สำคัญเรื่องการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งต้องมีการจัดการปัญหาที่ทันต่อสถานการณ์อยู่ตลอดเวลา

## ภาคีร่วมพัฒนา: บทบาทและการสร้างความร่วมมือ

การทำงานกับภาคีความร่วมมือ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ขาดไม่ได้ ในการพัฒนาที่อยู่อาศัยภายใต้นโยบายเร่งด่วน ประกอบกับการพัฒนาที่อยู่อาศัยของบ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี ซึ่งที่ดินที่ชุมชนซื้อ มีข้อจำกัดค่อนข้างมาก เช่น ทางเข้าต้องผ่านที่ดินแปลงอื่น 7 แปลง โดยเจ้าของที่ดินทุกแปลงต้องจตภาวะจำยอมให้สหกรณ์ใช้ที่ดินบางส่วนเป็นทางเข้าออก รวมถึงให้ระบบสาธารณูปโภคผ่านได้ ราคาที่ดินที่สูงกว่าราคาประเมิน ส่งผลให้ พอช. สนับสนุนงบประมาณเงินกู้ยืมได้จำกัด ชาวบ้านจึงต้องแบกรับค่าใช้จ่ายส่วนต่างมากกว่า 1 ล้านบาท ที่ดินเป็นพื้นที่ทำนาเดิมต้องถมดิน อีกทั้งต้องบริหารงบประมาณภายใต้การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าอยู่ตลอดเวลา เช่น เรื่องสภาพอากาศ ทำให้งบประมาณที่พัฒนาระบบสาธารณูปโภคที่ได้รับสนับสนุนจากรัฐไม่เพียงพอ อีกทั้งเป็นที่ดินที่อยู่นอกเขตการพัฒนา ระบบสาธารณูปโภค ที่ต้องใช้งบประมาณในการขยายเขตทั้งระบบไฟฟ้า และระบบน้ำประปามากกว่า 4 ล้านบาท

อย่างไรก็ตาม สหกรณ์ได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากหน่วยงานภาคีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนโครงการไฟฟ้าสำหรับผู้มีรายได้น้อย จากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสาขารังสิต การสนับสนุนงบประมาณ สาธารณูปโภคเพิ่มเติมในการขยายเขตระบบประปาจาก พอช. ซึ่งเทคนิคสำคัญในการประสานหน่วยงานภาคีของบ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี คือ การติดตามและรายงานความคืบหน้าอย่างต่อเนื่องกับคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยเพื่อคนยากจนจังหวัดปทุมธานี (ปทุมธานีโมเดล) เนื่องจากภายใต้การทำงานอย่างเร่งด่วนในบางเรื่องไม่สามารถดำเนินการตามขั้นตอนตามปกติของระบบราชการได้ คณะทำงานดังกล่าว จึงมีส่วนช่วยในการติดตามแก้ไขปัญหาาร่วมกันของทุกภาคส่วนในจังหวัด ในการเร่งรัดกระบวนการทำงานของส่วนราชการให้สอดคล้องกับความจำเป็นเร่งด่วน ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้การดำเนินโครงการดำเนินต่อไปได้

## บ้านหลังใหม่ของพี่หนึ่งและบังเซน



“พี่ไม่เคยมีบ้านอยู่เป็นของตัวเอง ตั้งแต่มีครอบครัวเราก็ลำบากมาเรื่อย เราทำงานกันมาตลอดจนมีลูกก็ยังตั้งตัวไม่ได้ ต้องอยู่บ้านเช่ามา 30 กว่าปี และลูกเยอะด้วย เองง่ายๆ ตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ย้ายถิ่นฐานมาจากคลอง 13 - 14 พวกเราเป็นคนไม่มีที่ทางทำมาหากิน มาอยู่ที่นี่ตั้งแต่อายุ 2

ขวบ ตอนนี้อายุ 40 จนมีลูกมีหลานแล้ว

พอมีโครงการตรงนี้ขึ้นมา ถามลูกว่าอยากได้ไหมเพราะว่าแม่คงทำไปไม่ได้ถึงไหน อายุเยอะแล้ว ลูกชายคนโตบอกว่าเอาซิมาเช่าก็อยากได้ ก็เลยช่วยกัน พอรู้ว่าจะมีบ้านเราก็ดีใจ ลูกๆ ก็ดีใจ”

คำบอกเล่าของพี่หนึ่ง หรือหนึ่งฤทัย ตุ่มธรรมรงค์ สมาชิกที่ย้ายเข้ามาอยู่บ้านในโครงการเป็นหลังแรก ตั้งแต่ปลายเดือนมิถุนายน 2560

เดิมครอบครัวของพี่หนึ่ง อาศัยอยู่ในบ้านเช่าริมคลองหนึ่ง 7 ชีวิต ต้องอยู่กันอย่างแออัดในบ้านเช่าที่เธอบอกว่า “เป็นบ้านไม้เก่าๆ จะพังไม่พังแหล่” ค่าเช่าเดือนละ 1,500 บาท การอยู่อาศัยก็ไม่ได้ราบรื่นต้องย้ายไปย้ายมาและต้องจำทนกับปัญหาน้ำท่วมขัง และสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี “บางทีก็อยู่ข้างบนพอเขาไล่ก็ย้ายมาเช่าข้างล่าง พอเราสู้เขาไม่ได้เราก็นำย้ายขึ้นไปอยู่ข้างบนจนย้ายมาอยู่บ้านหลังที่น้ำท่วม อยู่มาสองปีกว่าแล้ว ฝนตกน้ำเข้าบ้านท่วมถึงหน้าแข้งก็ต้องทน น้ำท่วมวันสองวันแรกยังไม่เหม็นแต่หลังจากนั้นเริ่มมีกลิ่นเหม็นจนเราเป็นภูมิแพ้ ต้องทนทุกข์กับน้ำท่วมทุกครั้งทีฝนตกไม่ว่าฝนตกมากตกน้อยน้ำไหลเข้าบ้านแน่นอน”

พี่หนึ่งและบังเซนผู้เป็นสามีเป็นสมาชิกชุมชนแก้วนิมิตร เดิมไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายหลัก เนื่องจากอยู่บ้านเช่าที่ไม่ได้รुकูล้างไปในคลอง ดังนั้นเมื่อมีการตรวจสอบรายละเอียดผู้เข้าร่วมโครงการ จึงถูกคัดออกไป ก่อนที่จะได้รับคัดเลือกเข้ามาอีกครั้ง “เราไม่ได้เพราะไม่อยู่ในเกณฑ์ ครั้งแรกที่เราไม่ได้ร้องไห้เลย เสียตาย พอได้มาก็ดีใจ ได้เข้าร่วมโครงการเพราะมีผู้สละสิทธิ์ เนื่องจากมีบ้านอยู่บนบก”

ป่าพิมพ์ที่เป็นทั้งเพื่อนบ้าน เป็นกรรมการโครงการ กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า “ตอนนั้นเขาเอาคนเป้าหมายหลักที่อยู่ในคลองก่อน มาตอนหลังเขาตรวจสอบละเอียดมีข้อหนึ่งบอกว่าให้คนยากจน เดือดร้อน และเช่าบ้านอยู่เกิน 5 ปี สาเหตุที่เขาได้ส่วนหนึ่งเพราะมีความกระตือรือร้น มีอะไรเขาก็ทำหมด เข้าประชุมทุกครั้งไม่เคยขาด”

เดิมครอบครัวนี้ไม่คิดที่จะมีบ้านเป็นของตนเอง เนื่องจากความยากจนที่ต้องหาเลี้ยงปากท้องสมาชิกในครอบครัวไปวันๆ และมองว่าการมีบ้านต้องใช้เงินเป็นจำนวนมาก ซึ่งพวกเขาไม่สามารถมีเงินเก็บหรือกู้เงินมาซื้อบ้านได้ แต่ “บ้านมั่นคง” เป็นโอกาสเดียวที่จะทำให้พวกเขามีบ้านได้ “จริงๆ แล้วไม่คิดฝันที่จะมีบ้าน แต่พอโอกาสมาแล้วเหมือนกับจะได้เราก็ดีใจ แต่พออยู่ๆ แล้วเขาก็บอกคัดเราออกเพราะไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย ก็เท่ากับว่าโอกาสในการมีบ้านของเราหมดไปแล้ว”

เมื่อได้เข้าร่วมโครงการแล้วเกิดความหวาดระแวงกลัวว่าจะเสียสิทธิ์ จึงเข้าร่วมกิจกรรมของสหกรณ์เป็นประจำ รวมทั้งเข้ามาตรวจดูความคืบหน้าการก่อสร้างบ้านตนเองทุกวันไม่ได้ขาด

หลังจากตกแต่งบ้านเสร็จพี่หนึ่ง บังเซนและลูกเล็กบางคนเริ่มเข้ามาอยู่ที่บ้านหลังใหม่ พ่อกับลูกชายวัยทำงานยังคงอยู่บ้านเดิม เมื่อน้ำไฟพร้อมทั้งหมดจะย้ายเข้ามาอยู่อย่างพร้อมหน้าพร้อมตาในบ้านหลังใหม่ ซึ่งเป็นบ้านแถว 2 ชั้น ขนาด 4.5 x 7 เมตร ใช้เงินซื้อ 290,646 บาท เจ้าของบ้านสมทบเพิ่ม 50,000 กว่าบาท รวมราคาประมาณ 350,000 บาท



บังเซน หรือนายอัสตัมพ์ โช๊ะมะ เล่าถึงสาเหตุที่ต้องรีบย้ายเข้ามาอยู่บ้านหลังใหม่ว่า “อยู่ที่บ้านเดิมเราลำบากเนื่องจากน้ำท่วม เพราะถนนที่ทำใหม่สูงกว่าบ้าน ดินที่ถมเข้าไปอุดต่อระบายน้ำ เวลาฝนตก น้ำจะเข้าบ้านเข้าห้องนอน บางทีน้ำสูงถึงเข่า ที่จริงเราลำบากมานานแล้ว แต่ไม่มีที่ไป วันหนึ่งฝนตกถ่ายรูปส่งในไลน์กลุ่ม เพื่อนกรรมการเห็นแล้วเขาสงสาร เลยช่วยให้เข้ามาอยู่บ้านใหม่ได้เร็วขึ้น”

บ้านนี้อยู่ด้วยกัน 7 คน สามารถใช้ 2 สิทธิได้ แต่เห็นว่าเกินกำลังส่งคืนเงินสินเชื่อ จึงเลือกใช้เพียงสิทธิเดียว เมื่อ 7 คน ต้องอยู่ในบ้านที่มีขนาดเล็กที่สุด ชั้นบนจึงแบ่งเป็นห้องนอนเล็กๆ (ที่ใครๆ ก็คิดว่าไม่น่าจะ



แบ่งได้) 3 ห้องของลูกและหลาน 4 คน ส่วนพ่อของพี่หนึ่งนอนพื้นที่ว่างตรงมุมด้านใน สำหรับพี่หนึ่งและบังเซนนอนที่ห้องโถงชั้นล่าง

ด้วยความที่เจ้าของบ้านเป็นช่าง และคลุกคลีอยู่กับงานด้านก่อสร้างมานาน เมื่อมาทำบ้านของตัวเองจึงออกมาสวยงามด้วยฝีมือของบังเซน พี่

หนึ่ง และลูกๆ โดยใช้เงินไม่หนัก เพราะรู้จักนำวัสดุเก่าที่เหลือใช้มาดัดแปลง และค่อยๆ ทำกันไปเรื่อยๆ

“พอเงินเดือนออกแล้วก็ไปซื้อสี ซื้อกระเบื้อง ซื้อของตรงนั้น นิด ตรงนี้หน่อย ส่วนประตู หน้าต่างเจ้าของที่ทำงานเก่าบริจาคให้ เป็นของที่หมู่บ้านจัดสรรสั่งทำแล้วผิดสเปกถูกตีกลับมา เราก็ไปขอกับเจ้าของ เขาก็เลยบอกว่าถ้าเธอจะทำบ้านอันไหนที่ใช้ได้เธอก็เอาไปเลยให้ฟรี ถ้าตีราคาเป็นเงินนี่น่าจะไม่ว่ากว่า 50,000 บาท พอได้ตรงนี้มามันก็เลยประหยัดขึ้น

ส่วนที่ประดับตกแต่งบันไดชั้นล่างได้มาจากไม้เขอร่าที่เป็นงานประดับเชิงชายหลังคาที่เหลือแล้วเขาตัดทิ้ง เราก็เก็บแล้วเอามาต่อกัน

กระเบื้องที่เราใช้แล้วเหลือเราก็เก็บมาเอาไปทำซิงค์ บานประตูเราก็ซื้อของเก่ามาบานละ 150 บาท ส่วนงานวงกบทำเองเอาเศษไม้ที่เหลือมาตกแต่งเอง ทำให้ทุนเงินไปได้มาก”

เดิมพี่หนึ่งเป็นพนักงานโรงงานเช่นเดียวกับสามีและลูกชายคนโต แต่เมื่อไม่นานมานี้เธอมีอาการป่วยจึงต้องลาออกจากงาน และใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในโครงการ มาดูการก่อสร้างบ้านของตัวเองบ้าง ช่วยเหลืองานอื่นๆ ของสหกรณ์ ต่อมาเพื่อนสมาชิกเห็นฝีมือในการทาสี และมีความเห็นใจต่อภาระค่าใช้จ่ายที่ครอบครัวนี้แบกรับ จึงได้ว่าจ้างให้เธอมาทาสีบ้าน

เมื่อได้บ้านใหม่พร้อมที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของตัวเอง มีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมโดยการรับจ้างทำงานในชุมชน ทำให้มีเงินมีความมั่นใจในการทำให้บ้านสวยงาม น่าอยู่ “เมื่อก่อนมันเป็นบ้านของเขาเราจะมาทำอย่างนี้ได้ยังไง เราทำดีไปเดียวเขามารื้อทำโรงละ ตั้งแต่น้ำท่วมปี 2554 ไม่เคยซื้อของเข้าบ้านเลย เปื่อที่จะชนของขึ้นลง เพราะว่าบ้านเราน้ำท่วมอยู่ตลอดเวลา เราไม่กล้าซื้อของอะไรเลย ไม่มีเงินด้วย แต่พอมายูทีนี่เรามีงานทำมีเงินจากการรับจ้างทาสี แล้วอีกอย่างเรามีบ้านแล้วเราก็อยากมีของเข้ามาในบ้าน ไมโครเวฟก็ได้จากจับฉลากของขวัญปีใหม่มาหลายปีแล้ว แต่เพิ่งได้เอาออกมาใช้ตอนที่มาอยู่บ้านใหม่”



บ้านหลังใหม่ของทั้งสองแม้ว่าจะขนาดไม่ใหญ่ แต่เป็นบ้านที่สวยงามน่าอยู่ เป็นต้นแบบให้กับเพื่อนบ้านในโครงการหลายๆ ด้าน และยังเป็นพื้นที่ในการพูดคุยแลกเปลี่ยนปัญหาทางานก่อสร้าง “บ้านนี้เสร็จแล้วเป็นบ้านรับแขก มีที่นั่งที่นอนเล่น ใครที่เข้ามาในชุมชนก็ต้องแวะมาที่บ้านนี้ แวะมาคุยเรื่องการทำบ้านและปัญหาหน้งานว่าเกิดอะไรขึ้น มาเล่าแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำและตกแต่งบ้าน และคอยแก้ปัญหาให้กับเพื่อนบ้าน”

ครอบครัวของพี่หนึ่งและบังเซน อาจถือได้ว่าเป็นตัวแทนในเชิงอุดมคติของโครงการบ้านมั่นคงก็ได้ จากครอบครัวผู้ยากลำบากที่ไม่เคยมีบ้านของตัวเอง สร้างบ้านตามกำลังความสามารถ มีความกระตือรือร้นและใส่ใจต่อการแก้ปัญหาของตัวเองและเพื่อนบ้าน ทำหน้าที่ของตัวเองในฐานะสมาชิกของโครงการได้เป็นอย่างดีผ่านการเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอดูแลการก่อสร้างบ้านของตัวเอง ลงแรงทำบ้านของตัวเอง มีน้ำใจช่วยเหลือเพื่อน ในขณะที่ชุมชนเองได้มีการเอื้ออาทรกันโดยการจ้างงานเพื่อนที่ลำบากให้มีรายได้ และทั้งคู่ก็ตอบแทนชุมชนด้วยการเอื้ออาทรผู้ที่ยากกว่าผ่านการลดราคาคาร์รับจ้างทาสีบ้าน ใส่ใจต่องานรับจ้างไม่ต่างกับทำบ้านตัวเอง เป็นหูเป็นตาช่วยดูบ้านและข้าวของในขณะที่เพื่อนบ้านยังไม่เข้ามาอยู่ในชุมชน รวมทั้งช่วยดูแลและแก้ปัญหาการก่อสร้างของชุมชนด้วย

เรื่องเล่า ...เรื่องราวดีๆ ที่เกิดขึ้นหลังจากที่ร่วมกันทำบ้านมั่นคง



**ทำฝันคนจนให้เป็นจริง “ฝันของคนไม่มีบ้านที่อยากมีบ้าน”**

“หากไม่มีโครงการนี้เราก็ไม่มีโอกาสที่จะมีบ้านได้ เพราะจะไปซื้อบ้านจัดสรรก็ไม่ได้ ไปกู้ก็ไม่มีสิทธิ์แล้ว พอได้ก็ดีใจมาก”

“ที่ผ่านมามาจนถึงวันนี้รู้สึกเหมือนความฝันของเราเป็นจริงแล้ว ในชีวิตก็ไม่คิดว่าจะมีบ้าน อย่างน้อยก็มีความสุขนั่นแหละ”

“มันมีความสุข หนึ่ง ครอบครัวเราฝันที่จะมีบ้านสักหลัง สอง อย่างน้อยลูกเต๋าก็ได้มาอยู่ด้วยกันพร้อมหน้าพร้อมตา”

**ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น** หากย้อนกลับไปเมื่อก่อนที่จะมีบ้านมั่นคง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบ “ต่างคนต่างอยู่” “ต่างคนต่างไป” “เห็นกันอยู่แต่ไม่รู้จักกันไม่เคยคุยกัน” “ส่วนมากจะรู้จักกันแต่ว่าไม่สนิทกันมาก บางคนไม่เคยคุย ไม่เคยรู้จักกันมาก่อนเลย”

แต่เมื่อมาทำบ้านมั่นคงแล้ว ได้มาเจอกันและมีการพูดคุยกันบ่อยขึ้น สิ่งตามมา คือ “ได้มิตรภาพ” “มาสนิทกันตอนที่ทำบ้านมาดูบ้านแล้วมีโอกาสได้คุยกัน”

“เป็นหมู่บ้านเดียวกันก็จริง แต่มันยาวลิบลิว แต่ละคนก็มีชีวิตของตัวเอง ไม่รู้แม่กระทั่งชื่อ รู้แต่หน้าเฉยๆ แต่พอมาทำตรงนี้รู้ทั้งชื่อ รู้ทั้งหน้า และนิสัยใจคอ สนิทเหมือนเป็นญาติกัน”

“พวกเรามารวมตัวกันอยู่ตรงนี้ทั้งวัน คนไหนมาช่วยไม่ได้ก็หาของกินมา เอาขนมเอาอาหาร หาน้ำมาให้ มันมีความสุขไปอย่างหนึ่ง มีครอบครัว เพื่อนบ้าน บางคนอาจจะไม่เคยรู้จักกันมาก่อน เพราะไปทำงานกัน อยู่หมู่บ้านเดียวกันได้แต่รู้จักแต่ไม่เคยคลุกคลีกัน ไม่เคยพูดคุยกัน มีโครงการนี้เราถึงได้มาเจอกัน อย่างป้านี้ก็เคยรู้จัก เพราะเราต้องทำงานป่าแกเลี้ยงหลาน พอมาอย่างนี้ก็มีความสุข”

**เปิดโอกาสได้แสดงศักยภาพ ความสามารถ และเกิดการยอมรับ**  
ครอบครัวของบังเซน แต่เดิมไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับใครในชุมชน เข้าขึ้นมาก็ไปทำงานกลับมาบ้านก็ไม่ได้สูงส่งกับใคร วันหยุดก็ปิดประตูอยู่แต่ในบ้าน แต่ในชุมชนใหม่ได้มีโอกาสแสดงความสามารถด้านทาสี และช่วยเหลือกิจกรรมของสหกรณ์จนเกิดการยอมรับ หลายบ้านต้องมาขอคำปรึกษาแนะนำเรื่องการตกแต่งบ้าน ตลอดจนปรึกษาปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับการก่อสร้างบ้าน ทำให้ทั้งคู่เกิดความภาคภูมิใจ “ได้แสดงความสามารถของตัวเอง เหมือนตัวเองมีคุณค่าขึ้นมาบ้าง ที่ผ่านมามีเหมือนตัวเองไม่มีคุณค่า ไม่มีความหมายจากที่ไม่เคยสูงส่งกับใคร เราได้มีมิตรภาพ เราได้รับความสำคัญมากขึ้น รู้จักคนโน้นคนนี้ ได้รับการยอมรับในเรื่องการงาน”

### **ยกระดับคุณภาพชีวิต อยู่สบายขึ้น หมดความกังวลใจ**

“บ้านเดิมน้ำท่วม น้ำเน่า กลิ่นเหม็น อยู่ติดถนนเสียงดัง สภาพแวดล้อมไม่ดี เพื่อนบ้านคุยกันเสียงดังมากไม่เกรงใจใคร บางครั้งเราก็โมโหตอบโต้ไปบ้าง พอมาอยู่ที่นี้มีกฎระเบียบเป็นตัวควบคุมจัดการ”

“อยู่ที่นี้มีความสุขขึ้นเยอะ เองง่ายๆ พอได้ยินเสียงฝนฟ้าร้อง ถ้าอยู่บ้าน เรายังจะบอกว่าบังเก็บของ ข้าวของ พัดลมที่อยู่ข้างล่างต้องเก็บขึ้นที่สูงให้หมด หน้าฝนถ้าไม่อยู่บ้านก่อนไปทำงานเราก็ต้องเก็บให้หมด หรือบางทีก็

กังวลวันไหนลูกหยุดไม่ได้ไปทำงานได้ยินเสียงฟ้าร้องก็จะโทรมาหาลูกดูซิว่า  
มะ (แม่) เก็บของไว้ดีหรือเปล่า ทำงานไปก็กังวลไป แต่อย่างนี้ไม่ต้องกังวล  
อะไรแล้ว กลางคืนฝนตกก็นอนอย่างมีความสุขมาก”

**เกิดความภาคภูมิใจ** สมาชิกเกิดความภาคภูมิใจที่สามารถมีบ้านที่  
มั่นคง แข็งแรง สวยงาม และมีบ้านในฝันเป็นของตนเองได้

“บ้านสวยงาม เป็นบ้านที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของเราจริงๆ”

“เมื่อก่อนอยู่อย่างแออัด มาอยู่บ้านกว้าง มีความเป็นส่วนตัว เป็น  
บ้านในฝัน แล้วฝันก็เป็นจริง”



**มีความกระตือรือร้นใน**  
**การทำให้บ้านใหม่มาอยู่** เมื่อก่อน

มักไม่ค่อยสนใจกับบ้านของตัวเอง เพราะไม่มั่นคงทั้งบ้านและที่ดิน  
“เมื่อก่อนบ้านเป็นไม้ธรรมดา สังกะสีแปะ ไม่กล้าทำดี” แต่บ้านหลังใหม่  
ก่อสร้างอย่างมั่นคง สวยงามไม่แพ้บ้านจัดสรรราคาแพง ทำให้มีความ  
กระตือรือร้นกับการตกแต่งบ้านหลังใหม่ “ปรึกษาเขาว่าบ้านเราจะต้องใช้สี  
ไหน กระเบื้องสีอะไรมันถึงจะเข้ากันและดูสวยงาม ถ้าเป็นเมื่อก่อนไม่เคยคิด  
ช่างมัน เพราะไม่เคยหาสีอยู่แล้ว” “ตอนสงกรานต์ดำก้นเยอะมากบ้านโน้น  
ก็มาบ้านนี้ก็มา แต่ละครอบครัวพาลูกมาทำกันเอง มาช่วยกันทาสี”

**บ้านราคาถูก ไม่แพงอย่างที่คิด** การมีบ้านเป็นของตนเอง เป็น  
เรื่องที่อยู่ไกล เพราะมักมีราคาสูง เมื่อได้บ้านราคาถูกจึงถือว่าเป็นเรื่องที่ดี

“ได้บ้านราคาถูกลงมาก เคยไปอยู่บ้านทาวน์เฮาส์กับลูกสาว พื้นที่มากกว่านี้ หน่อยเดียว สเปคเหมือนบ้านแถว ผ่อนส่ง 30 ปี ทั้งดอกทั้งต้นราคา 1 ล้าน กว่าบาท ปกติใจที่ได้บ้านถูกลง 15 ปี ดอกไม่มีลอยตัว ตามลำพังเราไม่มี ปัญญาอยู่แล้วที่จะไปซื้อบ้านจัดสรร แล้วไม่มีโอกาสที่จะได้ถูกกว่านี้”

**การจ้างงาน อาชีพในเชิงช่วยเหลือกันในชุมชน** ในช่วงการทำ บ้าน ได้มีการจ้างสมาชิกที่ว่างงานมาช่วยทำงานในชุมชน โดยคิดราคาแบบ ช่วยเหลือกันเอง เช่น กรณีบังเซนและภรรยา “เขาสงสารเลยจ้างเราทาสี บ้าน หางานมาให้เห็นว่าเราลำบากก็เยอะ และต้องมีเงินทำบ้านให้เสร็จ ค่าจ้างทาสีบ้านهماทั้งหลัง 6,000 บาท ถ้าบ้านไหนไม่มีบางที่ก็ 3,000 – 4,000 บาท ถ้าทำข้างนอกที่รับอยู่ที่ประมาณ 10,000 กว่าบาท”

นอกจากนี้ยังมีแผนตั้งวินมอเตอร์ไซค์รับจ้างในอนาคต เพื่อเป็น อาชีพแล้วยังเป็นการดูแลช่วยเหลือกันในชุมชน “ตั้งวินรับส่งคนในหมู่บ้าน อย่างบ้านนี้พ่อแม่ต้องรีบไปทำงาน เขาก็บอกว่าบังรับลูกผมไปส่งโรงเรียน หน่อย บ้านนี้ลูกสองคนตัวเองต้องอยู่ทำโอไอให้ไปรับส่งลูกและตัวเขาเอง เขา บอกว่าฉันเลิกงานบึ่งต้องไปรับด้วยนะ เพราะว่าเวลาทำโอไอต้องกลับดึก”

**บูรณาการหน่วยงานต่อยอดพัฒนา “มากกว่าเรื่องบ้าน”** โดย สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี จะเข้ามา สนับสนุนชุมชนในด้านต่างๆ หลังจากที่สร้างบ้านเสร็จแล้ว อาทิ การ ช่วยเหลือผู้พิการ ผู้สูงอายุ เด็กเล็กในครอบครัวยากจน “ที่แก้วนิมิตร พมจ. จะประสานกับอนามัยในท้องที่เข้าไปดูแลเรื่องสุขภาพ เทศบาลเข้าไปดูแล ปรับภูมิทัศน์ และสำรวจเด็กในเกณฑ์เข้าเรียนต้องได้รับการศึกษา ครอบครัวที่ยากลำบากมีเงินกองทุนคุ้มครองเด็ก ให้เด็กไปโรงเรียน ซื้อ หนังสือ เสื้อผ้า หรือว่าครอบครัวไหนมีผู้สูงอายุ ผู้พิการ มีเงินกองทุนให้ยืม สำหรับประกอบอาชีพ ผู้พิการยืมได้ครั้งละ 60,000 บาท ผ่อนเดือนละ 1,000 บาท ส่วนผู้สูงอายุครั้งละ 40,000 บาท โดยไม่มีดอกเบี้ย และจะมีการปรับสภาพบ้านให้เหมาะสมด้วย เช่น ห้องน้ำมีราวจับ”

## อุปสรรค/ปัญหาข้อติดขัด และแนวทางการแก้ไข

1. ความไม่เข้าใจและไม่มั่นใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ เนื่องจากพื้นที่ริมคลองหนึ่งมีกระแสใหลี่อมาหลายครั้ง แต่ไม่ได้มีการดำเนินการ จึงทำให้พี่น้องผู้ได้รับผลกระทบไม่กระตือรือร้นกับโครงการ เพราะคิดว่าไม่มีการใหลี่อจริง อีกทั้งกระบวนการทำงานบ้านมั่นคงเป็นกระบวนการที่ให้พี่น้องบริหารจัดการดูแลกันเอง โดยมีหน่วยงานรัฐให้การหนุนเสริมทำให้ชาวบ้านไม่ไว้วางใจกันเองและกลัวว่าจะมีการทุจริต จึงเป็นเหตุให้มีชาวบ้านบางส่วนยังไม่เข้าร่วมโครงการ

ในการทำงานที่ผ่านมาจึงมุ่งเน้นในการลงพื้นที่ทำความเข้าใจหลายครั้ง และมีการจัดตั้งชุดปฏิบัติการมวลชนสัมพันธ์ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยงานราชการในจังหวัดและหน่วยงานทางด้านความมั่นคงไม่ว่าจะเป็นทหาร และตำรวจร่วมลงพื้นที่เชิงรุกรายครัวเรือน เพื่อให้การสร้างความเข้าใจเป็นไปอย่างทั่วถึงและลดการสื่อสารเกี่ยวกับโครงการในเชิงลบ

2. ภาคิไม่สามารถสนับสนุนได้เต็มที่ เนื่องจากแต่ละหน่วยงานมีระเบียบและข้อจำกัดในการทำงานที่ต่างกัน แม้ว่าโครงการบ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี จะอยู่ภายใต้โครงการปทุมธานีโมเดล ซึ่งดำเนินการตามนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล โดยมีหลายหน่วยงานร่วมรับผิดชอบ แต่พบว่าแต่ละหน่วยต่างมีระเบียบของตนเองซึ่งต้องทำตามระบบและใช้เวลา จึงไม่สอดคล้องกับความเร่งด่วนของโครงการ

ดังนั้น ทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวที่ผ่านมา จึงต้องมีการติดตามการทำงานของหน่วยงานภาคิอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถประสานงานและแก้ไขปัญหาได้ทันท่วงที และใช้การประชุมของคณะกรรมการการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยเพื่อคนยากจนจังหวัดปทุมธานี (ปทุมธานีโมเดล) เป็นเครื่องมือในการเร่งรัดกระบวนการทำงานของส่วนราชการให้สอดคล้องกับความเร่งด่วน

3. ข้อจำกัดของที่ดินที่ใช้ในการพัฒนาโครงการ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ที่ดินมีข้อจำกัดหลายประการ อาทิ ต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของที่ดิน 7 แปลงด้านหน้าให้สหกรณ์ใช้ที่ดินบางส่วนเป็นทางเข้าออก รวมถึงให้ระบบสาธารณูปโภคผ่านได้ ราคาที่ดินสูงกว่าราคาประเมินและ พอช. ให้สินเชื่อได้ตามราคาประเมิน สมาชิกจึงต้องแบกรับค่าใช้จ่ายส่วนต่างประมาณ 1 ล้านบาท นอกจากนี้ยังต้องมีค่าใช้จ่ายในการถมดิน ขยายเขตทั้งระบบไฟฟ้าและน้ำประปา 4 ล้านบาทกว่าบาท ทำให้งบประมาณระบบสาธารณูปโภคไม่เพียงพอ

ในการแก้ไขปัญหาที่ผ่านมาได้รับการสนับสนุนโครงการไฟฟ้าสำหรับผู้มีรายได้น้อย จากการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคสาขารังสิต การสนับสนุนงบประมาณสาธารณูปโภคเพิ่มเติมในการขยายเขตระบบประปาจาก พอช. แต่ค่าใช้จ่ายในส่วนอื่นเป็นภาระที่ชาวบ้านต้องสมทบเอง

### ข้อค้นพบ

จากการทำงานในพื้นที่ชุมชนแก้วนิมิตร พบว่าจุดเริ่มต้นการทำงานบ้านมั่นคงที่ผ่านมาจะเริ่มจากผู้เดือดร้อนในเรื่องเดียวกัน รวมกลุ่มเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาตนเองก่อน โดยมีหน่วยงานรัฐเป็นผู้สนับสนุน ทำให้ผู้เดือดร้อนมีความเข้มแข็งค่อนข้างมาก หากแต่พี่น้องชุมชนแก้วนิมิตรดำเนินการภายใต้นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล จุดเริ่มต้นมาจากหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ต้องการดำเนินการตามนโยบายอย่างเร่งรีบ ทำให้ผู้เดือดร้อนจำเป็นต้องลุกขึ้นมาแก้ไขปัญหาของตนเองร่วมกับหน่วยงาน ซึ่งผลที่ตามมาคือ ไม่มีความเข้มแข็ง แบ่งเป็นฝ่าย ไม่มีความเชื่อมั่นในพลังของชุมชนด้วยตนเอง หรือแม้กระทั่งไม่เชื่อมั่นในโครงการ และที่เป็นปัญหาสำคัญ คือ พี่น้องมักจะหวังพึ่งพาหน่วยงานรัฐมากกว่าพึ่งพาตนเอง

เมื่อจุดเริ่มต้นของการเกิดโครงการไม่เหมือนกัน วิธีการทำงานจึงต้องเปลี่ยนไป ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของผู้บริหารที่รับผิดชอบโครงการ

เครือข่ายขบวนองค์กรชุมชนที่ลงสนับสนุนการทำงาน หรือแม้กระทั่งทีมทำงานในชุมชนเอง กล่าวคือ ต้องฝังตัวในพื้นที่และทำงานเชิงลึกมากขึ้น เนื่องจากงานพัฒนาเป็นสิ่งที่ผู้ได้รับผลกระทบต้องเรียนรู้อีกมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ในเรื่องกระบวนการบ้านมั่นคง ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างชุมชนใหม่ของบ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี

สิ่งสำคัญที่ทำให้ได้เรียนรู้จากการทำงานในพื้นที่บ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี คือ ความเร่งด่วนของนโยบายไม่ได้ส่งผลให้ความเข้มข้นของกระบวนการบ้านมั่นคงลดลงเลย ถ้าทีมทำงานมีความชัดเจน และแม่นยำในหลักการ ดังเช่นในกระบวนการบ้านมั่นคงของบ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคีที่ยังคงให้ความสำคัญกับเรื่องการมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกขั้นตอนทั้งในการออกแบบวางผังบ้าน การอำนวยความสะดวกที่ชาวบ้านต้องรู้ภาระหนี้ของตัวเอง แม้กระทั่งขั้นตอนการก่อสร้างที่ชาวบ้านต้องร่วมรับรู้ ร่วมตัดสินใจ และช่วยกันแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

## ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะ

บ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี สามารถสร้างบ้านได้แล้วเสร็จในระยะเวลาเพียงแค่หนึ่งปี ทั้งนี้ เป็นผลมาจากรัฐบาลต้องการให้เป็นพื้นที่รูปธรรมนำร่องในการพัฒนาพื้นที่อื่นๆ ต่อไป ในแง่หนึ่งเป็นเรื่องที่ดีที่สามารถแก้ปัญหาให้กับผู้เดือดร้อนได้ภายในระยะเวลาอันสั้น เห็นผลรวดเร็ว แต่อีกด้านหนึ่งได้ผลกระทบให้กับชุมชน สมาชิก และคนทำงานอยู่บ้างพอสมควร อาทิ

1. การก่อสร้างบ้านแบบเร่งด่วน ทำให้ต้องเร่งระดมเงินออมสมทบค่าบ้านและที่ดินไปด้วย ทำให้คนที่ไม่พร้อมต้องออกจากโครงการ/เป็นหนี้ภายนอก “เราอยู่ชายคลองมีกินมีใช้ไปวันๆ หาเข้ากินค่า มาไล่ที่อย่างนี้แล้วเขาบอกให้ออมเงินเดือนละ 2,000 บาท ชาวบ้านที่สู้อยู่ไม่ไหวก็ถอยกัน ไม่มีเงินให้ก็ต้องออก ตอนนี้โครงการเขาเร่งบางคนไม่มีตั้งค์ ต้องไปขอยืมหมุนไป

หมุนมา” ดังนั้น ในการทำโครงการเร่งด่วน รัฐควรจัดงบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติมจากโครงการปกติ หรือผ่อนคลายกฎระเบียบบางข้อ เพื่อเป็นการลดภาระหรือผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับผู้เดือดร้อน หรือไม่ควรเร่งดำเนินการเร็วเกินไป เพื่อให้ผู้เดือดร้อนได้มีเวลาเตรียมตัวและมีความพร้อมในการสมทบ

2. การทำงานภายใต้นโยบายเร่งด่วน ความเข้าใจในโครงการเป็นเรื่องสำคัญ เพราะฉะนั้น ต้องให้ความสำคัญในกระบวนการสร้างความเข้าใจให้มาก เพราะหากชาวบ้านไม่เข้าใจในโครงการหรือสื่อสารโครงการในเชิงลบ จะทำให้การทำงานเป็นเรื่องที่ยากและมีแรงปะทะมากขึ้น

3. ต้องให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการ เพราะหากชาวบ้านไม่ได้เป็นผู้ทำโครงการด้วยตนเอง จะส่งผลให้ชาวบ้านไม่รู้สึกรับรู้ถึงความเป็นเจ้าของ และจะหวังพึ่งพาหน่วยงานรัฐมากเกินไป

4. ที่ดินในการพัฒนาโครงการ เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่จะต้องให้ความสำคัญและต้องคำนึงถึงข้อจำกัดต่างๆ ก่อนจะเลือกแปลงที่ดินในการพัฒนา หากที่ดินมีข้อจำกัดมากอาจจะส่งผลให้โครงการไม่สามารถใช้งบประมาณได้เพียงพอและอาจทำให้การดำเนินโครงการล่าช้าไม่เป็นไปตามแผนอีกด้วย



## ขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูล



นางสาววันเพ็ญ มะหะหมัด	ประธานสหกรณ์บ้านมั่นคงไทยมุสลิมสามัคคี
นายอเนก แสงทองสุขใจ	ผู้ตรวจสอบบัญชีสหกรณ์
นางพิมพ์ยา เย็นใจ	กรรมการสหกรณ์
นางสาวสุมิตรา ซาเฮาะ	เลขานุการสหกรณ์
นายนรายุทธ เขียนจัตร์ส	เหรัญญิกสหกรณ์
นางเรณู ชลเจริญญ	บัญชีสหกรณ์
นายสมหวัง เย็นใจ	กรรมการสหกรณ์
นายอัสดามพ์ โഴ๊ะมะ	กรรมการสหกรณ์
นางมาลัย อาดำ	กรรมการสหกรณ์
นางหนึ่งฤทัย ตุ่มธรรมรงค์	สมาชิกสหกรณ์
นางรุ่งทิวา สุตแดน	พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดปทุมธานี